

Miscellanea

D. Trpin in B. Vreš: Register flore Slovenije: praprotnice in cvetnice (Izdal Znanstvenoraziskovalni center SAZU v Zbirki ZRC 7, 142 str. + 96 barvnih slik na 8 straneh, Ljubljana 1995)

Lično opremljena publikacija z naslovnico, ki kaže bogato cvetoč travnik, na katerem prevladuje resasti (?) škrobotec, omogoča hitro orientacijo o praprotnicah in semenkah flore Slovenije. Takšno delo je bilo potrebno, saj je bil Seznam praprotnic in cvetnic slovenskega ozemlja E. Mayerja (1952) naravnán na slovensko etnično ozemlje, obe izdaji Male flore Slovenije (A. Martinčič in F. Sušnik s sodelavci, 1969, 1984) nista zajeli celotne flore Slovenije, vsa tri dela pa tudi ne ustrezajo več popolnoma današnji taksonomski in floristični vednosti o praprotnicah in semenkah na ozemlju Slovenije. Naslov publikacije je smiselno izbran, saj kar dobro zamenjuje "check-list", uveljavljeni angleški izraz za takšna dela.

Delo je razdeljeno na Uvod, Razlago posameznih oznak in okrajšav, Seznam literature, omenjene v Uvodu, Latinsko-slovenski register, Slovensko-latinski register in Literaturo, na barvnih prilogah pa so fotografije 96 večinoma manj znanih in/ali fotografsko redko upodobljenih taksonov.

Register je, kot pišeta avtorja v Uvodu, nastal iz seznama praviloma sedemčrkovnih kratic, uporabljanih pri računalniškem zapisovanju znanstvenih (latinskih) rastlinskih imen in avtorskih imen. Pri nekaterih kraticah bi po sprejetem načinu krajšanja lahko prišlo do prekrivanja: CALPALU lahko pomeni *Calla palustris*, *Callitriche palustris* in *Caltha palustris*. Avtorja sta za drugo vrsto izbrala kratico CALPALUS, za tretjo pa CALPALUST, kar pa seveda še vedno ni nedvoumno; ali ne bi bilo bolje, kljub drugačnemu izhodišču, drugi takson okrajšati kot CALLIPAL, tretjega pa kot CALTPAL?

Bistveni del Registra je latinsko-slovenski register, ki obsega zaporedno številko taksona, njegovo kratico, latinsko ime z navedkom avtorja ter slovensko ime, po potrebi pa tudi sinonime, oznake za izumrlost, vprašljivost pojavljanja, kultivirane in kulturne rastline (ali ne pomenita oba izraza istega?), napačno navedbo ter agregat. Mnoge gojene (kultivirane) rastline so tudi podivjane (npr. *Buxus sempervirens*, *Rubus phoenicolasius*), kar bi moralo biti pri znaku za gojene rastline povedano ("gojene in podivjane rastline").

Kot izhodišče sta avtorja uporabila 2. izdajo Male flore Slovenije (1984); pozneje odkrite, v Mali flori izpuščene ali prezrte taksone pa označila z znakom *¹. Pri vsakem takem taksonu navajata vir, kar je zelo dobro, saj kaže pot k prvemu viru; mnoga sintetska dela namreč o viru za neko

¹ Ko obravnavamo Malo floro Slovenije, je koristno vedeti, da sta urednika v 1. izdaji (1969) skoraj dosledno "predpisala" omejitve na avtohtone vrste, kar seveda ni bilo dobro. V 2. izdaji (1984) je njuna tovrstna načelnost popustila in so v njej upoštrevane tudi "številne kulturne in lepote rastline". Nadalje: ko primerjamo 2. izdajo z Registrom, vidimo, da so pomanjkljivosti, ki bi se jim 2. izdaja prav lahko izognila, največ znotraj družin *Apiaceae*, *Boraginaceae*, *Iridaceae*, *Liliaceae* s. lat. in *Ranunculaceae*. Sklicevanje pri taksonih, označenih z *, na Mayerjev Seznam (1952), ni vedno umestno, saj je Mayer upošteval slovensko e t n i č n o ozemlje. Zaradi tega

navedbo ne dajejo podatkov. Pri taksonih *Aconitum variegatum* subsp. *nasutum*, *Arctostaphylos uva-ursi* subsp. *crassifolia*, *Helictotrichon praeustum* in *Nigritella rhellicani*, ki jih Mala flora Slovenije nima, pogrešam vir. P r v i (in zato najpomembnejši) vir za pojavljanje v Sloveniji za takson *Aristolochia lutea* je posredno (arealna karta!) Nardi (1984: 276), neposredno pa T. Wraber (1989: 21, Rastline od Krasa do morja); za križanec *Centaurea x sordida* so to (v novjšem času) Paulin (1904 in 1917), že prej pa Fleischmann (1844) in Pospichal (1899), če ne že kar sam avtor tega imena Willdenow in avtor njegovega sinonima *C. grafiana* De Candolle. Pri taksonih *Danthonia x brevistarata* je to Paulin (1902, 1915), *Datura innoxia* Strgar (1968), *Pedicularis x pennina* T. Wraber (1960: 33), *Peucedanum rablense* Fleischmann (1844) in *Polystichum x illyricum* Paulin (1896, 1906, 1915). Prvi vir za pojavljanje podvrste *Viscum album* subsp. *austriacum* ne more biti Prekoršek (1964), saj ta v svojem članku omenja le (napačno določeni) *V. album* subsp. *abietis*, je pa to Boros (1944). Prvi avtorji, ki v Sloveniji zanikajo pojavljanje taksonov *Athamanta haynaldii*, sta Mayer & Rataj (1954), *Helleborus macranthus* Ravnik (1969), *Moehringia diversifolia* pa Schaeftlein & T. Wraber (1971). Za slovensko floro močno vprašljivih vrst je - v očeh podpisanega - sicer še več: npr. *Arenaria marschlinii*, *Asyneuma canescens*, *Corydalis pumila*, *Festuca violacea*, *Helleborus multifidus* s. str., *Oxytropis campestris*, *Phyteuma betonicifolium*, *Poa cenisia*, *P. laxa* in *P. violacea*, vendar sta avtorja storila prav, da sta podatek o njihovem pojavljanju in pojavljanju drugih dvomljivih vrst vendarle upoštevala, saj izrecnega "preklica" doslej še ni bilo. Preseneča navajanje taksonov *Euphorbia wulfenii*, *Gentiana lutea* subsp. *lutea*, *Gladiolus communis* in *Ornithogalum gussonei*, saj je nova literatura dovolj zgovorna, v obratni smeri pa je v obstoječi literaturi že objavljeno pojavljanje v Registru neupoštevanih taksonov *Leontodon brumatii* (morfološko, ekološko in arealno dobro označen, a taksonomsko še ne dovolj preučen takson iz široko pojmovane vrste *L. hispidus*), *Molopospermum peloponnesiacum* subsp. *bauhinii*, *R. ficaria* subsp. *ficariiformis* in *R. trichophyllus* subsp. *lutulentus*. Ob upoštevanju drugih Karpatijevih sorbusov bi moral biti naveden tudi *S. austriaca* subsp. *mayeri*.

Navajanje sinonimov je skromno, v marsikaterem primeru bi si jih želel več, vsekakor pa pri taksonu *Ballota nigra* subsp. *foetida* manjka v Sloveniji "rojeni" sinonim *B. velutina* (locus classicus v Piranu!). Za orientacijo sodobnemu uporabniku, ki se mu stara literatura vse bolj odmika oz. postaja vse manj dostopna, bi bilo podobno koristno pri vrsti *Centaurea rhenana* navesti sicer še povsem obsoletni Vestov sinonim *C. scopoli*, ki se tudi nanaša na rastline z območja Slovenije (Maribor). Obe pripombi sta napisani v spoznanju, da bi sčasoma morali priti do seznama in po možnosti tudi

je npr. prvi vir za pojavljanje taksona *Hirschfeldia incana* ustno sporočilo B. Anderleta (1994), ne pa Mayer (1952), ki povzema (adventivno) pojavljanje zunaj današnje Slovenije. Isto velja za takson *Lobularia maritima*, ki ga na ozemlju današnje Slovenije ni, če seveda ne upoštevamo Zirnichove navedbe (Mezzena 1986: 157), da raste v "Oseku pri Šempasu v vrtu župnika Franketa, tudi podivjana". Tudi *Trifolium thalii*, ki ga Mayer sicer navaja, do objave najdbe z Mangarta (T. Wraber, 1983) na ozemlju Slovenije ni bil znan.

pojasnitve vseh imen, ki so bila prvič publicirana v zvezi z rastlinami na ozemlju Slovenije ("Nomenclator slovenicus").

Pisca posebej poudarjata, da nista želela reševati taksonomskih problemov in odprtih vprašanj o razširjenosti ter tudi ne ugotavljati statusa kultiviranih oz. podivjanih adventivnih taksonov. Pri tem pa spregledujeta, da je publikacija, kakršna je njuna, hote ali nehoote tudi odgovor na prav takšna vprašanja. Vsako navedeno ime je namreč tudi soglašanje z njegovim taksonomskim statusom: ko je npr. naveden *Galeobdolon flavidum*, to avtomatično pomeni soglašanje z delitvijo rodu *Lamium* s. lat. na rodova *Lamium* s. str. in *Galeobdolon*. V Registru sta tudi dve novi kombinaciji, kar bi bilo - v skladu z mednarodno uporabljeno prakso - bolj primerno narediti v kaki periodični publikaciji, predvsem pa je kombinacija v rodu *Heliosperma* odveč, saj je za ta rod ob njegovi izločitvi iz rodu *Silene* korektno ime *Isoca*. Avtorja sta očitno pristaša ožjega pojmovanja rodu, čeprav v tem pogledu preseneti uvrstitev vrste *Ditrichia viscosa* v rod *Inula* in breskvovcev (*Persicaria*) v rod *Polygonum*. Po drugi strani pa bi se kazalo držati v sodobni evropski taksonomski literaturi splošno sprejetega rodu *Silene* s. lat. Manj jasno je njuno pojmovanje vrste, saj kot takšne navajata taksoni, ki bi jih bilo bolj primerno imeti bodisi za podvrste (npr. avtoploidna taksona *Ceterach javorkeanum*/*C. officinarum* in prav tako avtoploidna taksona *Vaccinium gaultherioides*/*V. uliginosum*, *Artemisia biasoletiana*/*A. lobelii*, *Astragalus (monspessulanus)*/*A. illyricus*, *Coronilla emerus*/*C. emeroides*, *Euphorbia triflora*/*E. kernerii*, *Galium verum*/*G. wirtgenii*, *Orchis mascula*/*O. signifera*, *Pedicularis elongata*/*P. julica*, *Pulsatilla (vulgaris)*/*P. grandis*, *P. (pratensis)*/*P. nigricans*) bodisi jih, kot taksonomsko irelevantne (*Draba aizoides* var. *affinis*) ali vsaj nejasne, uvrstiti v sinonimiko. Taksonomsko dvomljive "vrste" (oz. "podvrste") so npr. *Agropyron biflorum*, *A. trichophorum*, *Lamium wetsteinii*, *Quercus petraea* subsp. *mespilifolia*, *Sesleria leucocephala* in *Vaccaria grandiflora*. Ali v Sloveniji res raste tako *Ranunculus acris* subsp. *friesianus* kot *R. strigosus*, v literaturi znana tudi kot *R. "stevenii"*? *Campanula witasekiana* in *C. inconcessa* utegneta biti identični; v tem primeru ima drugo ime prioriteto. Vztrajanje pri imenu *Hutchinsia* za rod križnic po nomenklaturem kodeksu ni utemeljeno, ker je korektno le ime *Prüzelago*. Vrstni pridevki tipa (*Luzula alpino-pilosa* ali (*Pedicularis*) *rostrato-capitata* se po pravilih pišejo brez vezaja. V navedenih primerih gre morda le za nepopravljeni prvi zapis, saj to pravilo avtorja upoštevat npr. pri imenih *Achillea rosea* alba (*A. roseo-alba* seveda ni sinonim!) in *Buglossoides purpureo-aerulea*. Počasi se bomo morali navaditi, da je "naša" Zoisova vijolica "le" podvrsta (*Viola calcarata* subsp. *zoysii*). Pri taksonih *Bupleurum ranunculoides*, *Carex curvula* in *Spiraea decumbens* ter v podobnih primerih bi kazalo navesti tudi podvrsto (subsp. *ranunculoides*, subsp. *curvula* oz. subsp. *decumbens*). Ne vem, ali je upravičeno neenako obravnavanje psevdosezonskega polimorfizma (*Gentianella*: varietete; *Euphrasia*, *Melampyrum*, *Odontites*, *Rhinanthus*: podvrste).

Seznam taksonov obsega 3216 števil, pri čemer pa precej moti to, da avtorja nista razlikovala med avtohtonimi, naturaliziranimi in bolj ali manj prehodno se pojavljajočimi taksoni. Navajata sicer tudi nekatere kulturne

rastline, ki jih ne številčita, vendar ni treba posebej poudarjati, da bo botanik pri zunanjem delu, vendar ne v kulturi (!), mnogo bolj zanesljivo kot npr. na oštevilčena taksona *Eragrostis frankii* in *Mimulus moschatus* naletel na neoštevilčene taksoni *Picea sitchensis*, *Pinus strobus* (ta v Registru sploh ni naveden, vendar glej M. Wraber 1951!), *Solanum tuberosum* in *Zea mays*. Floristična dela navadno že s tipom črk razlikujejo med avtohtonimi in neavtohtonimi taksoni, pri čemer k avtohtonim bolj ali manj enakopravno prištevajo naturalizirane, posebej pa omenjajo bolj ali manj slučajne priseljenke in neustaljenke. Pojavljanje avtohtonih vrst npr. *Cardamine glauca* in *Cerastium dinaricum*, ima namreč za geobotanično oznako slovenske flore čisto drugačen pomen kot pa pojavljanje nestalnih priseljenk ali podivjank, kakršni sta npr. vrsti *Chorisporea tenella* in *Mimulus guttatus*, pri čemer sem navedel štiri vrste, ki so bile v Sloveniji najdene v zadnjem desetletju.

Ko sem si obetal, da bom končno vendarle izvedel za število vrst parprotnic in semenk, ki rastejo v Sloveniji, sem ugotovil, da to na hitro ni mogoče, ker so v zaporedno oštevilčenje vključeni tudi križanci. Kakor je registracija križancev sama po sebi koristna, ni običajno, da so ti postavljeni na raven "pravih" vrst. Ravno s križanci se bo lahko število oštevilčenih taksonov še močno dvignilo, saj avtorja pri njihovem navajanju nista dosegla zadostne popolnosti. Ne da bi iskal v literaturi, sem kar na pamet ugotovil, da manjkajo npr. križanci *Anemone x pittonii*, *Satureja x karstiana*, Justinovi križanci v rodu *Centaurea*, *Cirsium x linkianum*, *Crocus x fritschii*, *Dryopteris x remota*, *Orchis x dietrichiana* in *Paederota x churchillii*, pregled literature pa bi seveda odkril še mnoge druge v Flori Slovenije že znane križance. Objavljeno je že bilo, da je križanec *Campanula x vrtacensis* na svojem edino znanem nahajališču izginil in bi torej moral biti označen z Ex. Ni prav, da se v Registru navedeni križanci omenjajo kot novost glede na Malo floro Slovenije (znak *); to delo namreč križancev posebej sploh ne upošteva.

Precejšen del Registra obsega Slovensko-latinski register (str. 97-136), ki obsega abecedni seznam v Latinsko-slovenskem registru navedenih slovenskih imen. V glavnem se avtorja držita v Mali flori Slovenije precej dosledno uporabljene slovenske binarne nomenklature, a z več koristnimi spremembami ali dopolnili. Ni pa čisto jasno njuno stališče o poimenovanju infraspecifičnih taksonov. Rekel bi, da je ime kranjski muškatni kamnokreč bliže znanstveni sistematiki, ime kranjski kamnokreč pa bolj "praktično". Avtorja uporabljata drugo možnost. Mislim, da je latinska močvirnica bolj prav kot italijanska močvirnica, Stevenova zlatca (po Steven-u) bolje od Stevenijeve in Billotova stoklasa (po Billot-u) bolje od Billotijeve, prav pa je seveda Gremlijev grahovec (po Gremlju). *Sorbus slavnicensis* se imenuje po gori Slavnik, ne pa po botaniku Slavniću, in je torej slavniški mokovec. Slovensko ime Charmeilov repuš je zgrešeno, saj bi to bila vrsta *Phyteuma charmelii*, medtem ko gre v resnici za nek drug takson, ki na prvega samo spominja. Po sinonimu bi mu lahko rekli Columnov repuš. Rod *Iva* ne more biti iva, ker je to znana vrba, je pa to, tako kot verjetno tudi "Droebachova" suholetnica, slaba dediščina Male flore Slovenije. Za rod *Pallenis* predlagam namesto "palenisa" trnjek (ker ima edina evropska vrsta tega rodu TRNat

ovoJEK). (Domislek je nastal ob pregledovanju Registra v Nerezinah, kjer sem tedaj to rastlino opazoval v naravi, fotografiral in vložil v herbarij.) Avtorja pišeta vrstne pridevke ("vrstna imena"), narejene iz osebnih imen (ne: imen "avtorjev"!), z malo začetnico, npr. zoisova zvončica in wulfenov jeglič. Stvar dobrega jezikovnega okusa pa je pisati Zoisova zvončica in Wulfenov jeglič. Vsaj botaniki bi morali vedeti, da so eponimni vrstni pridevki z zadevno osebo v daleč največ primerih v tako tesni zvezi, da jih ne kaže vodeniti z uporabo male začetnice.

Nekoč (Proteus 45: 198, 1983) sem že zapisal, da nimamo prevajalcev, ki bi dobro obvladali biološko angleščino. "Praprotnice in cvetnice" (zakaj ne semenke?) iz podnaslova Registra so v angleščini postale "praproti in cevnice" ...

Ko ugotavljam, da je Register flore Slovenije v mnogem koristna inventarizacija praprotnic in semenk, ki rastejo na ozemlju Slovenije, naj še napišem, da takšno delo lahko nastane tudi samo kot povzetek izhodiščnega dela z upoštevanjem poznejše in prezrte starejše literature. Da bi uspelo v polni meri, je treba izhajati iz kar najbolj popolne vednosti o obstoječi floristični in sistematski literaturi, nič manj pa tudi iz kar najbolj celovitega poznavanja taksonov in njihovega stanja v naravi. Ali se nista avtorja, kljub izkazani prizadevnosti, nekoliko preveč pogumno odločila za objavo dela, ki je bilo zasnovano kot seznam kratic imen rastlinskih taksonov, ima pa vse lastnosti seznama flore Slovenije?

Tone Wraber